

ІНВЕСТИМІДЖ ТА СУЧАСНІ КОМПАНІЇ НОВОГО ПОКОЛІННЯ ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ

INVESTMENT AND MODERN COMPANIES OF THE NEW GENERATION IN THE BLACK SEA REGION

УДК 334.7(477.7)

DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.46-27>

Сторожилова У.Л.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту і адміністрування

Український державний університет залізничного транспорту

Сторожилів П.М.

студент

Київський коледж комп'ютерних

технологій та економіки

Національного авіаційного університету

Storozhylova Uliana

Ukrainian State University of Railway Transport

Storozhylov Pylyp

Kiev College of Computer Technology and Economics

National Aviation University

Загальновідомим є факт, що ступінь активності та швидкості розвитку інвестиміджу Причорноморського регіону залежить від тісної взаємодії державних і регіональних органів влади. Стан стрімкого зростання інвестиміджу країн світу зумовлюється ефективністю інноваційної політики уряду та терміном її впровадження на макро- та макрорівні. Такі заходи повинні носити системний, стратегічний характер і забезпечувати формування глобальної сучасної конкурентоспроможної держави. Стаття містить аналіз умов привабливості Причорноморського регіону. Надається інноваційна думка розвитку інфраструктури Причорноморського регіону через оптимізацію інвестиміджу та перебудову існуючих компаній у сучасні компанії нового покоління. Запропоновано чинники появи нових форм і методів у бізнес-середовищі країн, регіонів, великих корпорацій щодо інноваційних вимог до сучасного лідерства. Проаналізовано шляхи державного стимулювання розвитку інвестиміджу провідних країн світу. Визначено особливості та запропоновано потенційні рекомендації щодо здійснення збалансованого розвитку Причорноморського регіону.

Ключові слова: брендинг, інвестимідж, сучасні компанії нового покоління, глобалізація, інновації, розвиток Причорноморського регіону.

Общеизвестным является факт, что степень активности и скорости развития

инвестиміджа Причерноморского региона зависит от тесного взаимодействия государственных и региональных органов власти. Состояние стремительного роста инвестиміджа стран мира обуславливается эффективностью инновационной политики правительства и сроком ее внедрения на макро- и макроуровне. Такие меры должны носить системный, стратегический характер и обеспечивать формирование глобальной современной конкурентоспособной государства. Статья содержит анализ условий привлекательности Причерноморского региона. Представлена инновационная мысль развития инфраструктуры Причерноморского региона через оптимизацию инвестиміджа и рестройку существующих компаний в современные компании нового поколения. Предложены факторы появления новых форм и методов в бизнес-среде стран, регионов, крупных корпораций, касающиеся инновационных требований к современному лидерству. Проанализированы пути государственного стимулирования развития инвестиміджа ведущих стран мира. Определены особенности и предложены потенциальные рекомендации по осуществлению устойчивого развития Причерноморского региона.

Ключевые слова: брендинг, инвестимідж, современные компании нового поколения, глобализация, инновации, развитие Причерноморского региона.

It is a well-known fact that the degree of activity and speed of investment development of the Black Sea region depends on the close interaction of state and regional authorities. The state of rapid growth of investmentborder countries of the world is conditioned by the effectiveness of the government's innovation policy and the timing of its implementation at the macro and macro levels. Such measures should be systemic, strategic in nature and ensure the formation of a globally modern competitive state. The article consists of an analysis of the conditions of attractiveness of the Black Sea region. The innovative view of the Black Sea region infrastructure development is given through optimization of investment image and reorganization of existing companies into modern companies of the new generation. Factors on the emergence of new forms and methods in the business environment of countries, regions, large corporations and innovative requirements for modern leadership are proposed. Ways of state stimulation of investment development among leading countries of the world are analyzed. Specific features and potential recommendations for balanced development of the Black Sea region. Today, approximately 200 countries in the global competitive business environment are competing for various indicators of success and attractiveness of their existence and search for investments and introduction of modern innovations of the new generation. The location of Ukraine in the southeastern part of Europe creates a unique civilizational space for the formation of the country's investment image. The intersection of three mega geopolitical arrays – Euro-Atlantic, Eurasian and Islamic – gives some advantages for the formation and consolidation of a flawless picture of Ukraine in the world. An integrated approach, basic knowledge, ability to concentrate, prioritize, have a forward thinking, flexible and timely response, use extensive practical experience, make balanced decisions are the key to priority in obtaining investments and maximizing the development of modern countries, regions and companies of the world. Theoretical and practical aspects of optimization and innovative restructuring of the infrastructure of the Black Sea region, building a modern flawless image show that the problem of sustainable and dynamic development of the region remains open.

Key words: branding, investment, modern companies of the new generation, globalization, innovation, development of the Black Sea region.

Постановка проблеми. Глобалізаційні трансформаційні зміни, гіперконкурентне середовище бізнес-процесів у світі відбуваються в масштабі інтенсивних інвестиційних та інноваційних процесів. Сучасні компанії нового покоління активно завойовують ринки і споживачів своєю досконалістю. Спільні мотиви всіх суб'єктів світового господарства зумовили модифікацію та появу інноваційних форм і методів міжнародного співробітництва.

Комплексний підхід, фундаментальні знання, вміння концентруватися, визначати пріоритети, мати

випереджаюче мислення, гнучко і вчасно реагувати, використовувати великий практичний досвід, приймати збалансовані рішення є запорукою пріоритету в отриманні інвестицій та максимального розвитку сучасних компаній та країн. Ці чинники потребують появи нових форм і методів у бізнес-середовищі великих корпорацій, країн та сучасних інноваційних вимог до лідерства в усьому світі, тому для поліпшення показників якості та кількості, швидкого зростання привабливості країни, регіону, компанії необхідний перехід від старих схем роботи до нових.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню питань розвитку інфраструктури Причорноморського регіону через оптимізацію інвестиміджа та перебудову існуючих компаній в сучасні компанії нового покоління, створення міжнародного іміджу України приділяє увагу багато науковців, серед яких – А.Ю. Берко, Л. Губерський, В.В. Дібська, Б. Дем'яненко, В. Кармазін, Г. Лавриненко, О. Онопрієнко, Є. Тихомирова та ін. Деякі науковці вважають, що внаслідок досить невизначеного іміджу в очах міжнародного співтовариства Україна втрачає дивіденди не лише в політичному просторі, а й у питаннях демократичних перетворень, національної безпеки та економічного зростання. Теоретичні та практичні аспекти оптимізації та інноваційної перебудови інфраструктури Причорноморського регіону, побудови сучасного бездоганного іміджу свідчать, що проблема сталого та динамічного розвитку регіону залишається відкритою.

Постановка завдання. Метою даної статті є розроблення та обґрунтування стратегічного плану дій щодо визначення оптимізації інфраструктури, забезпечення інвестиміджа та перебудови існуючих компаній у сучасні компанії нового покоління Причорноморського регіону, створення бездоганного міжнародного іміджу України для світового суспільства з орієнтацією на інноваційність та ексклюзивність.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розташування України в південно-східній частині Європи створює унікальний цивілізаційний простір для формування інвестиміджа країни. Місце перетину трьох мегагеополітичних масивів – Євроатлантичного, Євразійського та Ісламського – дає певні переваги для формування та зміцнення сучасного бездоганного уявлення про Україну в світі.

Розширення можливостей ІТ-технологій та технічного прогресу, неймовірно прискорений темп глобалізації, стрімкий розвиток Інтернету та технологій вимагають від країн та компаній світу гнучкості, пошуку нових сучасних інноваційних рішень співпраці та об'єднання, перетворюючи регіони країн на перспективні мегаекосистеми.

Населення світу перебуває у цифровому просторі, де все більше країн перетворює курс свого розвитку на цифровий, при цьому частка традиційної економіки та бізнесу зменшується, а цифрової – збільшується. Сучасне транскордонне та межрегіональне співробітництво дає змогу сучасним компаніям нового покоління бути глобальними і локальними одночасно з подальшим розвитком напрямів системи менеджменту.

Ключовими передумовами привабливості та зміцнення розвитку Причорноморського регіону є глобальна перебудова та інноваційна трансформація всієї інфраструктури регіону, впровадження

концепції комплексного стратегічного підходу та співпраці, орієнтованість на забезпечення оптимізації бездоганного інвестиміджа, перебудову існуючих компаній регіону в сучасні компанії нового покоління.

Розвиток іміджу України у світі щодо можливого її потенціалу та бездоганих перспектив розвитку впливає на швидкість і зацікавленість співпраці високорозвинених країн із нашою державою та на практичні можливості розв'язання стратегічних завдань та національних пріоритетів.

Цілеспрямована робота, постійний пошук нових форм співпраці та налагодження відносин зі світом через оптимізацію інвестиміджа, створення сучасних компаній нового покоління є необхідним для розвитку та зміцнення держави та її регіонів.

Нові форми співпраці у вигляді інформаційно-комунікаційних технологій міжнародного бізнесу та їх модифікація мають вплив на формування економічних відносини, появу нових сучасних форм міжнародного бізнесу, нових відносин, нових конкурентних та бізнес-стратегій.

Інвестимідж держави, регіону – це комплекс сучасних взаємозалежних ланок (політичних, економічних, географічних, національних, демографічних), створення певного образу державної системи, що формуються в процесі еволюційного та глобалізаційного розвитку державності як багатфакторний підсистемний світовий устрій. Ефективність взаємодії характеристик такого явища визначає тенденції соціально-економічних, суспільно-політичних, національно-конфесійних та інших процесів у державі.

Сьогодні приблизно 200 країн у світовому конкурентному бізнес-середовищі змагаються за різними показниками успішності та привабливості свого існування у пошуку інвестицій та впровадження сучасних інновацій нового покоління. Тому необхідно відрізнити внутрішні, зовнішні та технологічні чинники формування позитивного бездоганного інвестиміджу держави та Причорноморського регіону.

Внутрішні чинники – це соціальне самопочуття, добробут та комфортне життя населення, дотримання конституційних прав кожного громадянина країни чи регіону, рівень корупції (тіньового сектору економіки), рівень злочинності.

Зовнішні чинники – це зовнішня політика України, національні інтереси та пріоритети, стан відносин зі стратегічними партнерами, членство в міжнародних організаціях.

Технологічні чинники – це запровадження інновацій, розвиток будь-якої галузі, наукові досягнення, діяльність громадських організацій, яскраві особистості.

Для сталого розвитку та залучення інвестицій до Причорноморського регіону імідж України повинен досягати оптимального бездоганного стану в

рівноправному партнерстві та зміцненні позиції на міжнародній арені.

Заходи, спрямовані на оптимізацію позитивного бездоганного іміджу, повинні охоплювати:

- брендинг країни, безпосереднє централізоване розповсюдження фактичної, статистичної та довідкової інформації про Україну та її регіони, активну позитивну інформаційну політику, становлення самопочуття захищеності, соціального комфорту та бездоганності, формування відомих національних брендів;

- розвиток співробітництва та наукового партнерства, розширення ринку, регіональну експансію в результаті організації стратегічного партнерства, гостинність приїзду представників інших держав, міжнародних та неурядових організацій, іноземних ЗМІ, співробітників наукових та парламентських структур;

- постійний пошук нових та розвиток існуючих контактів із впливовими політиками, політологами, представниками ЗМІ в країнах світу.

Наприклад, у Миколаївській та Херсонській областях уже введено в експлуатацію сучасні об'єкти «зеленої» енергетики. Вартість споруд традиційних альтернативних електроенергетичних потужностей будівництва блоку АЕС в рази перевищує вартість нової сучасної найпотужнішої в Україні вітроенергетичної установки Тузлівського ВЕС ТОВ «Вітровий парк «Причорноморський». Вітряну турбіну виготовили на заводі Fuhrlaender Wind Technology в Краматорську.

У світовому вимірі виробництво енергії з мінімальним впливом на природу тільки зростає. Більш гнучкі сучасні компанії нового покоління створюють сильні екосистеми і досконалі партнерські відносини.

Модернізація компаній Причорноморського регіону в сучасні інноваційні повинна включати проекти швидкої адаптації всієї компанії на нові сучасні тенденції, які відбуваються у світі, через інформаційні системи та співпрацю.

Прикладом оптимізації та привабливості інфраструктури, забезпечення інвестіміджу та перебування існуючих компаній у сучасні компанії нового

покоління Причорноморського регіону, створення бездоганного міжнародного іміджу України для світового суспільства з орієнтацією на інноваційність та ексклюзивність може стати реалізація проєкту Ілона Маска для Південної Австралії – встановлення акумуляторної батареї Hornsdale Power Reserve компанії Tesla Inc (рис. 2). Установка додаткових акумуляторів у Причорноморському регіоні може послабити тиск на ринку газу. Наприклад, на сайті Hornsdale Power Reserve проєкту Tesla і Neoen можна простежити в реальному часі вартість електроенергії.

Найбільша у світі акумуляторна батарея Hornsdale Power Reserve грає важливу роль як в енергетиці регіону Австралії, так і в цілому в її економіці, забезпечуючи зниження витрат на експлуатацію мережі приблизно на 90%. Регіон, в якому встановлена батарея, отримує енергію із сонячної батареї і вітрогенераторів.

Включення газогенераторів, підключених до парових турбін у дні, коли продуктивність зазначених джерел падає, дає змогу виробляти необхідну частину енергії. Акумуляторна батарея Hornsdale Power Reserve накопичує енергію, коли подається в мережу регіону в надлишку і віддає її в дні «дефіциту». Тому не доводиться задіювати газогенератори, і вартість експлуатації мережі та самої електрики падає.

Ефективність акумуляторної батареї Hornsdale Power Reserve допомагає заощадити близько \$1 млн протягом усього періоду зимових днів. Вона була побудована за три місяці (у Південній Каліфорнії компанія побудувала схожий проєкт – 80 МВт/год. за 90 днів).

Адміністрація регіону Австралії й оператор енергомереж висловлюють своє захоплення цим інноваційним рішенням. Акумуляторна батарея Hornsdale Power Reserve виконує близько 55% функцій FCAS (Frequency Control Ancillary Services) і знижує вартість експлуатації мережі на 90%.

За розрахунками чиновників, ємність акумуляторної батареї Hornsdale Power Reserve становить близько 2% від умовної ємності всієї мережі, 2% при цьому дають 55% економії на експлуатаційних витратах.

Рис. 1. Сучасні об'єкти «зеленої» енергетики Миколаївської та Херсонської областей

Рис. 2. Акумуляторна батарея Hornsdale Power Reserve, The Hornsdale windfarm (ветряная ферма Хорнсдейл)

Рис. 3. Проект стратегії розвитку міста Миколаєва на 2016–2021 рр.

Південна Австралія за чотири місяці стала єдиним регіоном у країні, де знизилися витрати FCAS за зазначені чотири місяці.

Така суттєва економія акумуляторної батареї Hornsdale Power Reserve досягається завдяки тому, що в періоди «осідання» у виробництві енергії газогенератори задіюються значно менше, ніж раніше.

Крупномасштабні сучасні системи зберігання електрики зможуть замінити застарілі електростанції.

Акумуляторна батарея Hornsdale Power Reserve за рік заощадила близько 40 млн дол. (за її власної вартості 66 млн).

Ще одним прикладом заходів щодо позитивного бездоганного інвестиміджу привабливості Причорноморського регіону з орієнтацією на інноваційність і ексклюзивність є реалізація проекту «Стратегія розвитку Миколаєва 2016–2021», план проекту ТОВ «СП «НІБУЛОН» побудови перевантажувального зернового терміналу на території Центрального району Миколаєва в ході розроблення проекту Стратегії розвитку Миколаївської області на 2021–2027 рр. та стратегічний план дій голови Одеської державної адміністрації 2017–2019 «Розумний регіон».

Проект «Стратегія розвитку Миколаєва 2016–2021» – документ, спрямований на інноваційне переоснащення існуючих компаній у сучасні компанії нового покоління, на розвиток високоякісних загальних екологічних умов міста: територіальних, соціальних, економічних, інфраструктурних та інституційних.

Проект «Стратегія розвитку Миколаєва 2016–2021» було розроблено в рамках проекту «Створення Агенції розвитку Миколаєва» (рис. 3).

Сучасний інфраструктурний розвиток регіону, регіональна експансія, оптимізація позитивного інвестиміджа Причорноморського регіону сприятимуть залученню всесвітніх інновацій та збільшенню обсягу доходів із вкладених інвестицій.

Прикладом такої регіональної експансії є підприємства Херсонської області, які здійснюють торгівлю з понад ста країнами світу та перебувають існуючих компаній в сучасні компанії нового покоління з урахуванням на інноваційність та ексклюзивність.

Проект «Стратегія розвитку Миколаєва 2016–2021» реалізований громадською організацією «Агенція з питань стратегічних комунікацій та розвитку «Спільні зусилля» за фінансової підтримки Канадського фонду місцевих ініціатив та Міжнародного республіканського інституту в Україні.

Стратегічний план дій голови Одеської державної адміністрації 2017–2019 «Розумний регіон» – це сучасний проект реалізації політики оптимізації сталого зростання на основі відкритого відбору чинників господарської діяльності, які мають високий трансформаційний потенціал для економіки Причорноморського району та України у цілому.

Стратегічний план дій голови Одеської державної адміністрації 2017–2019 «Розумний регіон» урахує використання місцевих переваг та мобілізацію місцевих економічних учасників як осно-

вних суб'єктів економічних змін. Результатом цього стратегічного плану має стати забезпечення переходу до сталого соціально-економічного розвитку Одеської області з урахуванням сучасних підходів до регіональної політики на основі ексклюзивності, адаптованості до майбутнього застосування інноваційних ексклюзивних технологій, конвергентності, отримання нових ринків збуту та нових клієнтів, використання можливостей міжнародної торгівлі, транскордонного співробітництва, впровадження сучасних інструментів розумного управління та інноваційного розвитку Причорноморського регіону.

Таким чином, рівень активності та швидкості розвитку інвестиміджу Причорноморського регіону залежить від тісної взаємодії державних і регіональних органів влади. Стан стрімкого зростання інвестиміджу країн світу зумовлюється ефективністю інноваційної політики уряду та тер-

міном її впровадження на макро- та макрорівні. Такі заходи повинні носити системний, стратегічний характер і забезпечувати формування глобальної сучасної конкурентоспроможної держави. Найбільш інноваційними країнами світу, в яких держава виступає гарантом інноваційно-інвестиційних змін, є США, Японія, Великобританія, Швейцарія, Швеція, Франція, Нідерланди, Данія, Сінгапур, Німеччина.

Ефективне нарощення лідерства інвестиміджу країн світу реалізується завдяки таким чинникам, як:

- активна зовнішньоекономічна співпраця, підтримка регіонів країни та сприяння активізації інвестиміджу за рахунок створення вільних економічних зон;

- створення інфраструктури для розвитку інноваційних кластерів нового покоління, розвиток малого та середнього інноваційного бізнесу;

Таблиця 1

Шляхи державного стимулювання розвитку інвестиміджу провідних країн світу

Країни	Шляхи стимулювання
США	<ul style="list-style-type: none"> – пільгове оподаткування та пільговий режим амортизаційних відрахувань – цільові асигнування з бюджету – фінансування НДДКР державою та приватними інвесторами – інвестиційний податковий кредит – міжнародне співробітництво в інноваційній діяльності – державно-приватне партнерство – венчурне фінансування – розвиток наукової інфраструктури – створення технологічних парків – спрощення адміністративних процедур
Японія	<ul style="list-style-type: none"> – надання пільгових кредитів – пільгове оподаткування – розроблення і реалізація регіональних стратегій інвестиміджу країни – інноваційна кооперація – активне розроблення та впровадження інноваційних продуктів – розвиток державно-приватного партнерства, міжнародного співробітництва
Великобританія	<ul style="list-style-type: none"> – власна інноваційна стратегія й активна участь в інноваційних програмах ЄС – пільгове оподаткування – дотації та субсидії – списання витрат на проведення НДДКР – кредитні гарантії – розроблення і реалізація регіональних стратегій інноваційного інвестиміджу власних територій – інноваційна кооперація
Франція	<ul style="list-style-type: none"> – дотації та субсидії – отримання додаткового дослідницького кредиту – довгострокові позики – податкові кредити та кредитні гарантії на інвестиції, що здійснюються в інноваційну сферу – пільгове оподаткування організацій, які здійснюють наукові розробки – пільги для суб'єктів економічної діяльності – створення наукової інфраструктури у регіонах
Німеччина	<ul style="list-style-type: none"> – залучення інвестицій для фінансування інноваційної діяльності – оплата витрат на технічну експертизу – система страхування кредитів – створення інфраструктури для розвитку інноваційної діяльності – податкові стимули – прискорена амортизація – цільові банківські кредити – надання державних грантів – пряме державне фінансування (цільові безоплатні субсидії, пільгові кредити) – особливі схеми підтримки ризикового фінансування

- надання пільгового оподаткування, субсидіювання, урядове фінансування;
- розроблення та впровадження довгострокових стратегічних планів розвитку секторів економіки до 2050 р.;
- постійне збільшення витрат на зростання інноваційної та інвестиційної активності національного бізнесу;
- науково-технологічна кооперація, впровадження штучного інтелекту;
- розвиток електроніки, робототехніки, аерокосмічної сфери;
- виробництво продукції високого класу, використання екологічно чистої енергії;
- ефективне використання вітчизняних інтелектуальних ресурсів, інформаційно-комунікаційних технологій та залучення іноземних фахівців.

Висновки з проведеного дослідження. Географічне розташування та інфраструктурний потенціал Причорноморського регіону створюють фундамент для оптимізації інвестміджу, інноваційного переоснащення існуючих компаній у сучасні компанії нового покоління та регіональної експансії. Створення бездоганного міжнародного іміджу та міжнародне співробітництво сприятимуть максимальному зближенню всього Причорноморського регіону з Європейським Союзом та світом. Такім чином, факт змін ринків Причорноморського регіону на європейські, впровадження сучасного темпу модернізації Причорноморського регіону безпосередньо залежатиме від нових рішень, проєктів та ідей, які потребують:

- визначення пріоритетів сучасного розвитку регіону;
- мультифункціональної оптимізації регіонального управління;
- поліпшення інвестиційного клімату;
- регіонального та транскордонного співробітництва;
- оптимізації логістичних бізнес-процесів;
- розвитку цифрової інфраструктури;
- розуміння вибору стратегічної модернізації;
- розширення глобальних маркетингових можливостей і можливостей менеджменту;
- тісної взаємодії державних і регіональних органів влади;
- участі Причорноморського регіону в міжнародних програмах;
- безперервного діалогу місцевої влади з компаніями та підприємствами Причорноморського регіону;
- сприяння налагодженню прозорої IT-інфраструктури;

- врахування і використання потенціалу пріоритетів регіону;
- перебудови існуючих компаній у сучасні компанії нового покоління та інші заходи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення : монографія / за заг. ред. О.Г. Янкового. Одеса : Атлант, 2013. 470 с.
2. Маврова В.В. Управління конкурентоспроможністю підприємств в Україні. *Молодий вчений*. 2016. № 7. С. 78–80.
3. Николайчук В.Е., Белявцев М.М. Промышленный маркетинг. Донецк : БАО, 2004. 384 с.
4. Пилипчук В.П., Оснач О.Ф., Коваленко Л.П. Промисловий маркетинг. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 298 с.
5. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємств: кредитно-модульний курс / за ред. І.Ю. Сіваченка, Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової ; 3-є вид. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 312 с.
6. Шканова О.М. Маркетингова товарна політика. Київ : МАУП, 2003. 160 с.
7. Заяць Р.П. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства. Тернопіль, 2017. 116 с.

REFERENCES:

1. Jankovyi O.G. (2013). Konkurentospromozhnistj pidpryjemstva: ocinka rivnja ta naprijamy pidvyshhennja [Competitiveness of the enterprise: assessment of the level and directions of improvement]. Odesa : Atlant.
2. Mavrova V.V. (2016). Upravlinnja konkurentospromozhnistju pidpryjemstv v Ukraini [Enterprise competitiveness management in Ukraine]. Young scientists, no. 7, pp. 78–80.
3. Nikolaychuk V.E., Belyavtsev M.M. (2004). Promyshlennyj marketing [Industrial marketing.]. Donetsk : BAO. (in Russian)
4. Pylypchuk V.P., Osnach O.F., Kovalenko L.P. (2006). Promyslovyj marketyngh [Industrial marketing]. Kyiv : Center of educational literature. (in Ukrainian)
5. Sivachenko I.Yu., Kozak Yu.G., Loghvinova N.S. (2010). Upravlinnja mizhnarodnoju konkurentospromozhnistju pidpryjemstv: kredytno-moduljnyj kurs [Managing the International Competitiveness of Enterprises: A Modular and Credit Course]. Kyiv : Center of educational literature. (in Ukrainian)
6. Shkanova O.M. (2003). Marketynghova tovarna polityka [Marketing Commodity Policy]. Kyiv : MAUP. (in Ukrainian)
7. Zayats R.P. (2017). Upravlinnja mizhnarodnoju konkurentospromozhnistju pidpryjemstva [Enterprise's international competitiveness management]. Ternopil. (in Ukrainian)